

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ

УДК 351.863:338.439

doi: <https://doi.org/10.15330/apred.2.20.78-85>

Бондарчук Н. В.¹, Дзюрак Ю. М.²

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

¹Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра менеджменту, публічного управління та адміністрування,
вул. С. Єфремова, 25, м. Дніпро,
49600, Україна,
тел.: 0675657022
e-mail: bondarchuk-nv@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0418-5239>

²Інститут адміністрування, державного управління та професійного розвитку,
Національного університету «Львівська політехніка»,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра адміністративного та фінансового менеджменту,
вул. Ст. Бандери, 28а, м. Львів,
79013, Україна,
тел.: (032)2582630,
e-mail: yriu.dziurakh@ukr.net .
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7131-7468>

Анотація. Стаття направлена на дослідження питань забезпечення продовольчої безпеки України в сучасних умовах. Метою статті є розгляд впливу воєнної агресії росії проти України на продовольчу безпеку держави та розробка стратегій і заходів управління, спрямованих на забезпечення стійкості продовольчої безпеки в умовах війни. В статті використано методи синтезу та аналізу для визначення стратегій забезпечення продовольчої стратегії.

В роботі констатовано, що розробка та впровадження ефективних стратегій управління продовольчою безпекою стає критично важливою для забезпечення життєвої безпеки та здоров'я місцевого населення. Запропоновано під продовольчою безпекою розуміти такий стан системи національної економіки, за якого забезпечується продовольчий суверенітет держави, тобто здатність забезпечувати нагальні потреби населення у якісній продукції, економічну та фізичну доступність до продуктів харчування, а також відповідність продукції внутрішнім та зовнішнім стандартам якості.

Запропоновано низку заходів протидії загрозам продовольчої безпеки України: аналіз, оцінка погроз продовольчої безпеки та існуючих заходів протидії в Україні та у регіонах зокрема; формування системи моніторингу продовольчої безпеки та вразливості для прогнозування можливих надзвичайних подій з метою поліпшення розробки планів на випадок непередбачених ситуацій; співробітництво з міжнародними організаціями з питань обміну досвідом у галузі продовольчої безпеки; планування та формування резервів продовольчих продуктів першої необхідності у разі надзвичайних ситуацій та інші.

Запропоновано реалізовувати стратегію «зелена економіка». «Зелена економіка» спрямована на зменшення негативного впливу на навколишнє середовище, ефективне використання ресурсів та сприяння збереженню природних екосистем. Реалізація даної стратегії дозволить покращити стан ґрунтового покриву, що призведе до розвитку агропромислового комплексу та підвищенню рівня забезпеченості продовольчою безпекою держави та регіонів зокрема. Окрім того зазначено,

що продовольча безпека країни може бути забезпечена тільки в рамках комплексного підходу, при цьому її базові складові мають бути закріплені на законодавчому рівні. Україні слід будувати ефективну продовольчу політику з урахуванням всього накопиченого досвіду.

Ключові слова: публічне управління, продовольча безпека, продовольчий суверенітет, стратегії забезпечення продовольчої безпеки.

Bondarchuk N. V.¹, Dziurakh Yu. M.²

PUBLIC ADMINISTRATION IN CONDITIONS OF WAR: STRATEGIES FOR ENSURING FOOD SECURITY

¹Dnipro State Agrarian and Economic University,
Ministry Of Education and Science of Ukraine,
Department of Management and Public Administration,
S. Efremova str., 25, Dnipro,
49600, Ukraine,
tel: 0567135157,
e-mail: bondarchuk-nv@ukr.net,
ORSID: <https://orcid.org/0000-0002-0418-5239>

²Institute of Public Administration,
Governance and Professional Development,
Ministry Of Education and Science of Ukraine,
Department of Administrative and Financial Management,
Stepan Bandera str., 28a, Lviv,
79013, Ukraine,
tel.: (032) 2582630,
e-mail: yriu.dziurakh@ukr.net .
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7131-7468>

Abstract. The article is aimed at researching the issues of ensuring food security of Ukraine in modern conditions. The purpose of the article is to consider the impact of Russia's military aggression against Ukraine on the country's food security and to develop management strategies and measures aimed at ensuring the stability of food security in the conditions of war. The article uses methods of synthesis and analysis to determine strategies for ensuring the food strategy.

The work states that the development and implementation of effective food security management strategies is critically important for ensuring the life safety and health of the local population. It is suggested that food security should be understood as the state of the national economy system, which ensures the food sovereignty of the state, that is, the ability to provide the urgent needs of the population for quality products, economic and physical availability of food products, as well as compliance of products with internal and external quality standards. propose a number of countermeasures against threats to food security of Ukraine: analysis, assessment of threats to food security and existing countermeasures in Ukraine and in the regions in particular; formation of a food safety and vulnerability monitoring system for forecasting possible emergency events in order to improve the development of contingency plans; cooperation with international organizations on exchange of experience in the field of food safety; planning and formation of reserves of essential food products in case of emergencies and others.

It is proposed to implement the "green economy" strategy. "Green economy" is aimed at reducing the negative impact on the environment, efficient use of resources and promoting the preservation of natural ecosystems. The implementation of this strategy will improve the condition of the soil cover, which will lead to the development of the agro-industrial complex and increase the level of food security of the state and regions in particular. In addition, it is stated that the food security of the country can be ensured only within the framework of an integrated approach, while its basic components must be fixed at the legislative level. Our country has to build an effective food policy taking into account all the accumulated experience.

Key words: public administration, food security, food sovereignty, food security strategies.

Вступ. У зв'язку з повномасштабною війною в Україні, проблема продовольчої безпеки стає особливо актуальною та нагальною. Активні воєнні дії призводять до руйнування інфраструктури, знищення сільськогосподарських угідь, переривання постачання харчових продуктів та необхідних інгредієнтів. Населення, зокрема у зоні конфлікту та на передовій, стикається зі складнощами доступу до їжі, води та необхідних життєвих ресурсів. Стає актуальним питання безпечності продуктів харчування через ризики отруєння, зараження та неякісного виробництва в умовах воєнного стану. Окрім того вказані обставини оголили вже існуючі проблеми щодо забезпечення продовольчої безпеки в Україні.

У цих обставинах розробка та впровадження ефективних стратегій управління продовольчою безпекою стає критично важливим питанням для забезпечення життєвої безпеки та здоров'я місцевого населення.

Дослідження проблем продовольчої безпеки держави та виявлення економічних загроз інтересам держави вже тривалий час є предметом уваги багатьох науковців. Серед видатних дослідників у цій області можна виокремити таких науковців, як В. Андрійчук, В. Балабанов, В. Богачова, П. Борщевський, М. Бужанська, Б. Данилишин, Л. Дейнеко, Н. Клименко, А. Мостова, П. Саблук, О. Сурілова та інші. В роботах провідних вчених розглядаються різні аспекти продовольчої безпеки, включаючи аналіз сучасного стану, визначення ключових проблем, розробку стратегій та рекомендацій для забезпечення стійкого і надійного харчового захисту держави.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд впливу воєнної агресії росії проти України на продовольчу безпеку держави та розробка стратегій і заходів управління, спрямованих на забезпечення стійкості продовольчої безпеки в умовах війни. Для досягнення мети дослідження використовували методи: аналітичний, статистичний, графічний.

Результати. В даний час продовольча безпека розглядається одночасно і як стан соціально-економічного розвитку країни і як напрям забезпечення національної безпеки. У більшості передових країн питання забезпечення продовольчої безпеки є ключовим компонентом національної безпеки. Це відображається у розробці та прийнятті відповідних законів, державних стратегій і програм, спрямованих на забезпечення стабільності та безпеки продовольчого сектору.

Проблема забезпечення продовольчої безпеки широко досліджуване та обговорюване питання для міжнародного та вітчизняного наукового співтовариства. При вивченні наукових праць вдалося виділити кілька факторів, що надають безпрецедентний вплив на глобальну продовольчу безпеку: зростання населення, дієтичні зміни, зростання цін на продовольство та сільськогосподарського виробництва, надмірна експлуатація природних ресурсів, зміна клімату, збільшення використання біопалива та біомаси.

Існують різні підходи до визначення категорії «продовольча безпека». Вперше у наукову практику поняття «продовольча безпека» було введено у 1974 році на Всесвітній продовольчій конференції: на ній було сформульовано і визначення: «продовольча безпека (foodsecurity) – це забезпечення стабільності на ринку продовольчих товарів за доступності базових продуктів харчування для всіх країн в світі» [11].

Гойчук О.І. під продовольчою безпекою пропонує розуміти: «такий рівень продовольчого забезпечення населення, який гарантує соціально-політичну стабільність у суспільстві, виживання і розвиток нації, особи, сім'ї, стійкий економічний розвиток» [2].

Колектив авторів вважає, що продовольча безпека – це: «офіційно прийняте у міжнародній практиці поняття, яке використовується для характеристики стану продовольчого ринку країни або групи країн, а також світового ринку» [4].

Експерти Продовольчої та сільськогосподарської організації об'єднаних націй (ФАО) пропонують продовольчу безпеку розглядати як забезпечення гарантованого доступу всіх жителів планети, країни, регіону до продовольства у будь-який час і обсягах, необхідних для забезпечення активного та здорового способу життя [2].

В Законі України «Про основи національної безпеки» поняття продовольчої безпеки трактується як: «захищеність життєвоважливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої держава гарантує фізичну і економічну доступність та якість життєвоважливих продуктів харчування населенню згідно з науково обґрунтованими наборами продуктів харчування, підтримує стабільність продовольчого забезпечення населення та забезпечує продовольчу незалежність [6].

Шойко В.А. розглядає продовольчу політику с позиції стабілізації соціально-економічних відносин у країні, яка має бути гарантована державою [10].

Згідно з найпоширенішим у світі визначенням, продовольча безпека досягається шляхом забезпечення фізичного та економічного доступу до безпечного та достатнього продовольства. Складовими елементами дефініції «продовольча безпека» наступні (рис 1).

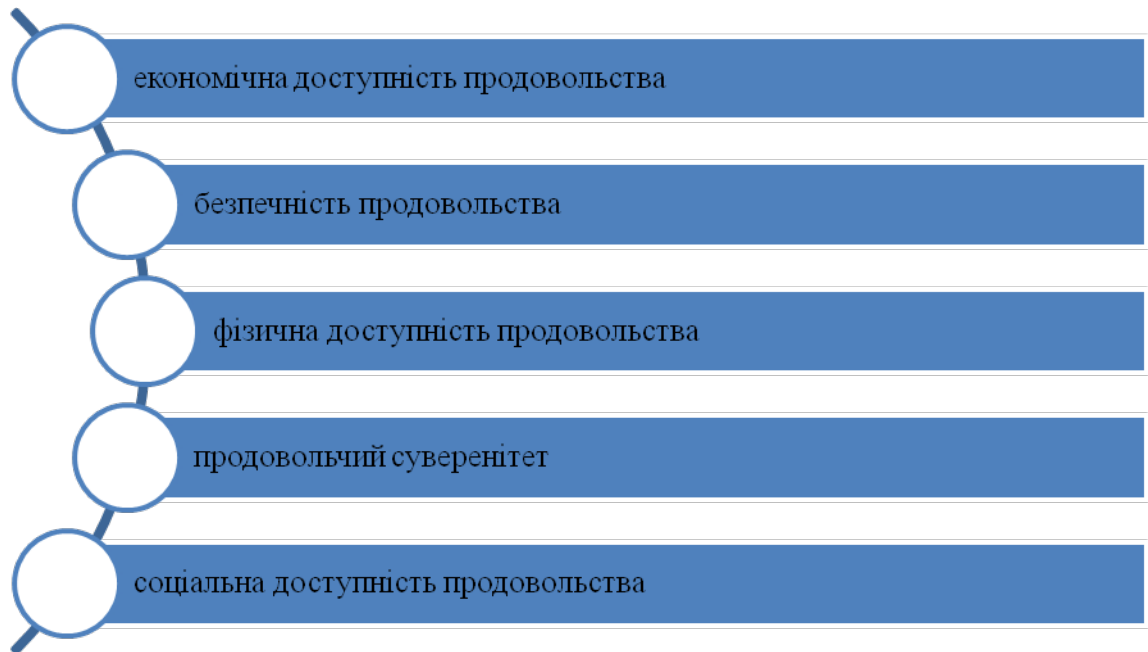

Рис. 1. Складові елементи дефініції «продовольча безпека».
Fig.1. Constituent elements of the definition of "food safety".

Складено автором [4, 9]

Продовольча безпека передбачає виконання наступних умов.

Фізична доступність продовольства. Продукти харчування повинні бути наявними на території країни у необхідному обсязі та асортименті (відповідно до прийнятих норм споживання). Окрім того їх надходження має бути безперебійним. Досягнення цієї умови забезпечується за рахунок державного контролю за зовнішніми та внутрішніми постачаннями, а також наявними запасами продуктів харчування.

Економічна доступність продовольства. Кожен громадянин країни незалежно від віку, майнового стану та посад повинен мати достатній рівень доходів для придбання мінімального набору продуктів харчування. Досягнення цієї умови забезпечується за допомогою підтримки достатнього рівня доходів населення, контролю над рівнем ціни на продукти харчування. Окрім того має існувати можливість самозабезпечення населення продовольством з допомогою ведення особистих підсобних господарств та дачних ділянок.

Безпека харчування. Якість сировини та продуктів харчування має відповідати встановленим вимогам та гарантувати безпечне споживання. Людина повинна отримувати з їжею весь комплекс речовин, необхідних для нормального розвитку організму і в той же час бути впевненою у її безпеці. Тобто без шкідливих для здоров'я та навколишнього

середовища речовин. Підвищення інтересу до безпеки продуктів харчування у світі пояснюється зростанням кількості захворювань, пов'язаних із харчовими отруєннями. До того ж хвороби, спричинені неякісними продуктами харчування, здатні негативно вплинути на стан внутрішньої та зовнішньої торгівлі, а також на доходи та зайнятість окремих категорій населення [10].

Соціальна доступність продовольства передбачає можливість для всіх людей мати доступ до достатньої кількості безпечних, поживних та якісних продуктів харчування за доступною ціною. Це означає, що незалежно від соціального статусу, доходу або інших обставин, людина може отримати необхідні продукти харчування для забезпечення своїх потреб у їжі. Для досягнення соціальної доступності продуктів харчування потрібно розробити ефективну державну політику та програми, спрямовані на забезпечення доступності та доступності продуктів харчування для всіх шарів населення.

Продовольчий суверенітет передбачає право кожної країни на самостійне прийняття рішень щодо власного сільськогосподарського виробництва та забезпечення своїх громадян якісним та безпечним продовольством.

Продовольча й сільськогосподарська організація об'єднаних націй (FAO) зазначає, що «продовольча безпека вважається досягнутою за наявності у всіх людей постійного фізичного, соціального та економічного доступу до достатньої кількості безпечної та поживної їжі, що дозволяє задовольняти їх харчові потреби та смакові переваги для ведення активного та здорового способу життя. Основами складовими продовольчої безпеки є наступні: наявність, доступ, використання та стабільність» [3].

Отже, враховуючи погляд різних вчених на дану категорію пропонуємо під продовольчою безпекою розуміти такий стан системи національної економіки, за якого забезпечується продовольчий суверенітет держави, тобто здатність забезпечувати нагальні потреби населення у якісній продукції, економічну та фізичну доступність до продуктів харчування, а також відповідність продукції внутрішнім та зовнішнім стандартам якості.

Механізм забезпечення продовольчої безпеки включає систему соціально-економічних та інституційно-правових норм щодо запобігання загрозам, що ведуть до втрати забезпеченості населення основними продуктами харчування. Система передбачає постійний моніторинг виробництва та імпорту продуктів харчування, а також споживання продуктів харчування на душу населення з урахуванням їх доступності. Одночасно виробляються гранично допустимі значення споживання продуктів харчування на душу населення, зниження яких може призвести до дестабілізації суспільства. Всебічний моніторинг дозволяє виявити зовнішні та внутрішні загрози продовольчої безпеки та продовольчої незалежності та намітити основні шляхи щодо їх запобігання

Розпочата війна росією проти України продемонструвала вразливість як національних, так і глобальних продовольчих систем перед антропогенними, економічними і природними загрозами. Зростання світових цін на продовольство та неврожаї в результаті порушення глобальних постачань продуктів харчування, вплив збройних конфліктів, зокрема війна в Україні - усе це призвело до зменшення продовольчого забезпечення багатьох країн Близького Сходу та Північної Африки, які великою мірою залежать від імпорту продовольства [3].

Нині вже можна спостерігати глибокі перебої у світових постачаннях продовольства, зростання цін у найбільш вразливих країнах Близького Сходу та Північної Африки через повномасштабне вторгнення росії в Україну (табл. 1).

Показники Глобального індексу продовольчої безпеки для України в 2022 р.

Indicators of the Global Food Security Index for Ukraine in 2022.

Показник	Отримані бали	Рейтингове місце
Забезпечення продуктами харчування	66,6/100	65
Економічна та фізична доступність	48/100	93
Сталість та стійкість природних ресурсів	43,5/100	94
Якість та безпека продовольства	71,3/100	52

Складено автором [8]

Досягнення продовольчої безпеки пов'язано з подоланням різних ризиків та стратегічних загроз, найбільш ймовірними з яких є: природні, кліматичні та техногенні; економічні та виробничі; інноваційні [2]. Загрози для досягнення продовольчої безпеки пов'язані з низьким рівнем доходів значної частини населення, нерозвиненістю інфраструктури, зносом основних виробничих фондів, дефіцитом кадрів у сільському господарстві, неефективною системою управління [9].

Війна в Україні впливає на продовольчу безпеку країни з різних боків. З одного боку, вона призводить до зниження виробництва сільськогосподарської продукції через зруйнування інфраструктури, пошкодження поля, зменшення виробничих потужностей та втрати сільськогосподарської техніки. З іншого боку, військові дії перерозподіляють ресурси держави, зокрема збільшують витрати на оборону та військові цілі, що може вплинути на фінансові можливості для підтримки сільського господарства.

За даними Державної служби статистики України, внаслідок війни на сході країни з 2014 року зазнало пошкоджень близько 1,5 мільйонів гектарів сільськогосподарських угідь. Це призвело до зменшення виробництва основних культур, таких як зернові, овочі та фрукти, і вплинуло на доступність продовольства на ринку. Крім того, військові дії призвели до евакуації сільського населення та втрати місцевої робочої сили, що також вплинуло на виробництво сільськогосподарської продукції [8].

Забезпечення повноцінної продовольчої безпеки країни чи регіону є стратегічним пріоритетом, реалізація якого дозволить мінімізувати вплив існуючих загроз, передбачити та підготуватися у разі настання надзвичайних ситуацій.

Узагальнюючи вищевикладене, хотілося б запропонувати низку заходів протидії загрозам продовольчої безпеки України з метою мінімізації їх впливу:

- аналіз, оцінка погроз продовольчої безпеки та існуючих заходів протидії в Україні та у регіонах зокрема;
- формування системи моніторингу продовольчої безпеки та вразливості для прогнозування можливих надзвичайних подій з метою поліпшення розробки планів на випадок непередбачених ситуацій;
- співробітництво з міжнародними організаціями з питань обміну досвідом у галузі продовольчої безпеки;
- планування та формування резервів продовольчих продуктів першої необхідності у разі надзвичайних ситуацій;
- розробка схем швидкого реагування для виробників сільськогосподарської продукції у разі надзвичайних ситуацій;
- розширення доступу до продовольчої допомоги для вразливих та незаможних верств населення;

- розробка та проведення заходів щодо рекреації території, на якій відбувалися воєнні дії;
- розробка державних програм щодо підтримки сільськогосподарських товаровиробників, зокрема тих які опинилися в складних обставинах внаслідок ведення воєнних дій або на окупованих територіях;
- реалізація заходів щодо зниження вартості імпортованого продовольства та сільського господарства. сировинної сировини;
- сформувати державні інформаційні ресурси у сфері забезпечення продовольчої безпеки.

Загрозливою ситуацією стало виведення значної кількості сільськогосподарських угідь з використання внаслідок воєнних дій. Ця стратегічна загроза є актуальною для північних регіонів України. Наслідком цього, є активізація процесів деградації ґрунтів, а в деяких випадках і повного знищення окремих ґрунтових різниць. Ще значний час такі сільськогосподарські угіддя не зможуть бути використані за призначенням. Таке забруднення довкілля ускладнює ситуацію з якістю харчування, виключенням шкідливих хімічних речовин із продуктів харчування

Слід розглянути стратегію переорієнтації деяких регіонів України, особливо вразливих після воєнних дій, на «зелену» економіку». «Зелена економіка» спрямована на зменшення негативного впливу на навколишнє середовище, ефективне використання ресурсів та сприяння збереженню природних екосистем. Реалізація даної стратегії дозволить покращити стан ґрунтового покриву, що призведе до розвитку агропромислового комплексу та підвищенню рівня забезпеченості продовольчою безпекою держави та регіонів зокрема. Окрім того з метою зменшення ступню загрози залежності господарства від ґрунтово-кліматичних умов слід активно впроваджувати ґрунтозахисні та ресурсозберігаючі технології, які адаптовані до вказаних умов відповідних регіонів.

Впровадження такої «адаптивної моделі» дуже актуально для ефективного, екологічного та довгострокового розвитку АПК з наступних причин. По-перше, перехід до цього виду ведення сільського господарства є глобальним трендом.

По-друге, даний підхід не тільки забезпечить можливість підвищення конкурентоспроможності та зростання рентабельності сільськогосподарської продукції, а й також дозволить уникнути їх деградації та забруднення, що безперечно актуально для України.

По-третє, дана система дозволить відновити та розвинути екологічні системи, таких як парки, ліси, та відновлення екосистем після війни, можуть стати одночасно ресурсозберігаючими та економічно вигідними.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, забезпечення продовольчої безпеки є важливою складовою соціальної доступності продовольства, яку має забезпечити держава. Запропоновано під продовольчою безпекою розуміти такий стан системи національної економіки, за якого забезпечується продовольчий суверенітет, тобто здатність забезпечувати нагальні потреби населення у якісній продукції, економічну та фізичну доступність до продуктів харчування, а також відповідність продукції внутрішнім та зовнішнім стандартам якості.

Державна політика продовольчого забезпечення це обґрунтоване поєднання заходів державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників та активної соціальної політики. Державна підтримка має стимулювати всі типи сільськогосподарських підприємств нарощувати виробництво продукції, підвищувати її якість, забезпечувати виконання державних програм, оновлювати технічні засоби з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу.

Продовольча безпека країни може бути забезпечена тільки в рамках комплексного підходу, при цьому її базові складові мають бути закріплені на законодавчому рівні.

Нашій країні належить побудувати ефективну продовольчу політику з урахуванням всього накопиченого досвіду.

1. Вплив війни рф проти України на стан глобальної продовольчої безпеки. UkraineInvest. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/news/19-04-22/> (дата звернення: 9.04.2024)
2. Гойчук О. І. Продовольча безпека в Україні і світі. К.: Наукметодцентр аграрної науки, 2003. 114 с.
3. Клименко Н. Г. Забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: стан, проблеми, перспективи. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Вип. 30. С. 128-132 DOI <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.30.22>
4. Кочетков О. В., Марков Р.В. Формування системи показників продовольчої безпеки України. *Економіка АПК*. 2002. № 9. С. 142–148.
5. Про продовольчу безпеку України. Закон України № 8370-1 від 28.04.2011 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF6GI01G?an=3> (дата звернення: 9.04.2024)
6. Про основи національної безпеки. Закон України № 964-IV від 08.07.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15/>(дата звернення: 9.04.2024)
7. Про стан забезпечення продовольчої безпеки: Рішення Ради Національної безпеки і оборони України від 09.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0038525-23#Text> (дата звернення: 9.04.2024)
8. Україна та глобальна продовольча безпека в умовах війни: аналітичний огляд. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ukrayina-ta-hlobalna-prodovolcha-bezpeka-v-umovakh-viyny> (дата звернення: 9.04.2024)
9. Хаєцька О.П. Забезпечення продовольчої безпеки України в умовах війни. *Ефективна економіка*. 2023. № 6. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.6.47>(дата звернення: 9.04.2024)
10. Шойко В.А. Сутнісна характеристика державного регулювання продовольчої безпеки. *Ефективна економіка*. 2017. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6202> (дата звернення: 9.04.2024)
11. Roman Declaration of World Food Security. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/195568> (дата звернення: 9.04.2024)

References

1. “The impact of the Russian Federation's war against Ukraine on the state of global food security.” UkraineInvest, ukraineinvest.gov.ua/uk/news/19-04-22/ Accessed 09 April 2024.
2. Hoychuk, O. I. *Food security in Ukraine and the world*. Kyiv, Naukmetodtsentr of Agrarian Science, 2003.
3. Klymenko, N. G. “Ensuring food security in the conditions of martial law: condition, problems, prospects.” *Publichne upravlinnya i administruvannya v Ukrayini*, issue 30, 2022, pp. 128-132, DOI: <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.30.22>
4. Kochetkov, O.V., and R.V. Markov. “Formation of the system of indicators of food security of Ukraine.” *Ekonomika APK*, vol. 9, 2002, pp. 142–148.
5. On food security of Ukraine. The Law of Ukraine. Ligazakon, ips.ligazakon.net/document/JF6GI01G?an=3. Accessed 09 April 2024.
6. On the Basics of National Security. The Law of Ukraine. The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15/ Accessed 09 April 2024.
7. On the state of ensuring food security. The Decision of Rada of National Security and Defense of Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0038525-23#Text. Accessed 09 April 2024.
8. “Ukraine and global food security in conditions of war: an analytical review.” NISS, niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ukrayina-ta-hlobalna-prodovolcha-bezpeka-v-umovakh-viyny. Accessed 09 April 2024.
9. Khayetska, O.P. “Ensuring food security of Ukraine in war conditions.” *Efektivna ekonomika*, vol. 6, 2023, DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.6.47>
10. Shoyko, V.A. “Essential characteristics of state regulation of food safety.” *Efektivna Ekonomika*, vol. 11, 2017, www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6202. Accessed 09 April 2024.
11. “Roman Declaration of World Food Security.” Digitallibrary, digitallibrary.un.org/record/195568. Accessed 09 April 2024.